

Stručni članak
UDK: 784.3 (497.5 Dalmacija)

NACRTAK/ABSTRACT

Autor prati razvoj dalmatinske urbane pjesme u vremenskom periodu od 20-ak godina. Uočava njeno okretanje prema tokovima koje preferira Splitski festival zabavne glazbe. Iz te činjenice, a na temelju određenja bitnih obilježja Splitskog festivala autor podastire odgovarajuće zaključke.

Ako smo pratili u određenom razdoblju trend razvoja novije dalmatinske urbane pjesme, uočiti ćemo njeno okretanje prema tokovima koje preferira Splitski festival zabavne glazbe, dakle, prema onome što bi dosad u svim relacijama folklornog određenja bila gotovo neprihvatljiva pretpostavka. Ta činjenica, bez sumnje, iznenađuje i zbunjuje; rekao bih, zapravo, da je razvoj u tom smjeru mnoge, posebno ortodoksne pristalice tradicionalnog, naša nepripremljene pa, očito, nisu svjesni značenja koje ovome treba pridati.

Zbog čega je došlo do toga? Pokušajmo sistematizirati činjenice da bismo barem osvijetlili dio istine.

Naučili smo s vremenom narodnu izvornu pjesmu stavljati gotovo na pijedestal neprikosновенosti, koliko je to moguće izolirati je, davati joj određenu, izuzetnu vrijednost i značenje, s posebnim poštovanjem pratiti proces njezina oblikovanja. Uvriježilo se, isto tako, mišljenje da stu tokovi razvoja narodne pjesme gotovo imuni na utjecaje koji bi bitno mogli narušiti njezin dignitet, sve one, s vremenom, točnije stoljećima, postavljene odnose koji su postali i odredili određeni stil i određene kvalitete. Sve to, izgleda, isključuje mogućnost da u te i takve okvire zalutaju sadržaji koji su, u biti, svojim plesnim, zabavnim karakterom gotovo, rekao bih, inkompatibilni s onim pretpostavkama koje u sebi nosi narodna pjesma.

Netko tu, očito, nije u pravu. U zabludi je ili narodni stvaralac, koji je neopтереćen, slobodan i spontan, ili mi, stručnjaci koji, možda, još uvijek ne že-

---

* Ovaj tekst je objavljen 1980. g. u časopisu Mogućnosti, god. 27, br. 6 povodom 20. obljetnice Splitskog festivala zabavne glazbe.

Poradi prigode obilježavanja godišnjice autorovog rođenja i aktualnosti teme prilažemo ga, za ovu priliku ponešto prilagođenog, u ovoj knjizi Bašćinskih glasa.

limo usvojiti pravilo da u svakom pa i u našem vremenu stvaralački proces i u narodnoj pjesmi ima specifične zakonitosti razvoja koje ne prihvaćaju ograničenja niti vide progresivni rast u praćenju i oponašanju tradicionalnih modela. Mislim da tu dilema nema.

Zbog toga se možda i ne bismo smjeli čuditi da se dalmatinska urbana pjesma danas podatno i frontalno okreće određenom tipu napjeva koji lansira Splitski zabavno-muzički festival, kao i da upravo te plesne kompozicije iznenadujućom spremnošću prihvaća i uključuje u sferu svog latentnog glazbenog jezika. Ta neopterećenost, odlučnost, iznenadna naklonost prema jednom tipu pjesama, koja danas nastaje na ovom tlu, govori istovremeno o fleksibilnosti, o promptnom reagiranju narodnog stvaraoca-konzumenta, te o dobroj usmjerenosti samog festivala koji svojom fizionomijom, zapravo, slijedi upravo ono što ulazi u dijapazon interesa običnog čovjeka iz naroda.

Otkud ovakva ocjena situacije i stanja?

Činjenica je da danas klape, dakle skupine pjevača koje se vrlo često javljaju na ovom našem, dalmatinskom području, vrlo često prihvaćaju i odabiru pjesme koje nastaju na ovom festivalu zabavne glazbe. Činjenica je da ih ni sa čim nije moguće skrenuti u druge vode, te sva nastojanja da se kanaliziraju drugačijim tokovima neslavno propadaju. Očito se, izgleda, narodni pjevač konstantno i nezadrživo obraća upravo onim izvorima i tokovima koji nastaju na "Splitu". Sve nam to, htjeli mi to ili ne htjeli, otvara nove vidike, nove predodžbe o tome kako se stvara narodna pjesma u vremenu i prostoru; navodi nas da smionije i bez lažne skromnosti zaključimo kako ovdje, na ovom području, i pod ovim podnebljem traje jedna manifestacija s mnogo većom, odgovornijom, značajnijom ulogom od one koju joj pripisujemo.

Bit ću konkretniji.

Upozoravaju voditelji klapa: naše klape često popunjavaju i formiraju svoj repertoar pjesama sa Splitskog festivala. I ne samo to, ove su pjesme na svim nastupima nekako u centru pažnje, one se izvode i primaju s posebnim zanimanjem. Jasno, i u tome, svakako, postoje izuzeci, ali oni su, barem dosad, tako rijetki da ih slobodno možemo zanemariti.

Nema potrebe da nas ove konstatacije navedu na euforične zaključke, na subjektivne, bombastične ocjene. Otišli bismo tako iz jedne krajnosti u drugu. Prema tome, ne treba idealizirati sve ono što se na "Splitu" događa, a ne smijemo izgubiti ni kriterij, pa svemu pridavati neku natprosječnu važnost. Narodni pjevač i stvaralac u svemu je, pa i tome, izuzetno trezven, odmjeren, senzibilan i kritičan, pa točno određuje što ulazi u njegovu interesnu sferu, a što mu ostaje strano i neprihvatljivo. Stoga je, da stvari budu jasnije, potrebno odrediti neke bitne karakteristike Splitskog festivala i iz toga izvući odgovarajuće zaključke.

NATJEČAJ I USMJERENJE

Ono što je najvažnije izlazi iz natječaja za pjesme i čini, zapravo osnovne odrednice svega što stavljamo pod fizionomiju festivala. Nije naodmet i ovdje navesti kakva se svrha festivala proklamira, da bismo lakše slijedili konačne rezultate koje na samoj manifestaciji evidentiramo. Dakle, iz svih se pravila i zadataka može zaključiti kako je svrha natječaja:

- da potakne stvaranje pjesama s karakteristikama dalmatinskog melosa uz upotrebu sredstava suvremene zabavne i folk-glazbe;
- da popularizira dalmatinske komponirane pjesme koje će sadržajem teksta obrađivati teme vezane isključivo uz more, a muzikom nastojati da osnovni dalmatinski, odnosno primorski glazbeni izraz, svojevrsnom stilizacijom, slobodnom upotrebom svih raspoloživih i novouvedenih formi, donese na način koji će ga razvijati u smislu poznatih ili novih oblika suvremene ili tradicionalne zabavno-muzičke produkcije.

Osim toga se posebno naglašava da “Skladbe koje se upućuju na natječaj trebaju biti posvećene moru, životu ljudi, običajima, prirodnim ljepotama i uopće temama vezanim uz more, s tim da su skladane kao zabavne, odnosno plesne melodije na *glazbenim temeljima dalmatinskog ili primorskog melosa.*”

Iz svega se vidi koliko se inzistira na provođenju temeljnih zasada festivala, na podržavanju i kretanju u okvirima zamišljene, svojevrsne i specifične regionalne, dalmatinske fizionomije. Mislim da je upravo u tome dugo vremena bila njegova najvrijednija osobina, koja je konačno rezultirala onim što danas imamo.

Odakle krenuti?

Usput bi na ovome mjestu trebalo naznačiti kako smo i dosad često ponavljali da je narodna pjesma, pa prema tome i ova dalmatinska, u neku ruku ogledalo vremena, društva, čovjeka i sredine. Zanimariti te činjenice i kočiti razvoj u tom smjeru apsurdno je i nemoguće. Stoga, zaključimo dalje, svako vrijeme među ostalim svojim značajkama ističe i svoje karakteristike koje zadiru u područje glazbenog izraza. Svako vrijeme, pa prema tome i ovo naše.

Očito je isto tako da razvojni put procesa narodnog stvaralaštva nije ujednačen; katkad je to brže, gdjekad jedva primjetno kretanje naprijed. Tako je to svugdje, tako je i na ovom našem, obalnom području. Pratimo u grubim crtama taj rast od embriona, preko nešto slobodnijih i razvijenijih melodijskih cjelina, do vrlo zanimljivih, razvijenih melizmatičkih napjeva. A sve to pod jakim utjecajem raznih sredina i različitih načina muzičkog mišljenja, što je posve razumljivo, pogotovo ovdje, kraj mora koje stvara i njeguje kontakte, koje je, zapravo, otvorena granica prema svemu, pa i prema brojnim uplivima

sa strane. Narod napokon, ipak, na svoj specifičan način, prihvaća sve te elemente, asimilira ih, prilagođuje svom shvaćanju, uklapa u svoje interesno područje i daje im odgovarajuću dimenziju koja se potpuno stapa s onim njegovim iskonskim izrazom, izvornim načinom glazbenog izričaja.

Nema u tome ni kočnice ni nametnutog usmjerenja. Rada se sve spontano, nenametljivo, ali nikako slučajno. U tom spoju i prilagodavanju pravih kvaliteta pratimo izuzetnu vitalnost, životnost napjeva. Time ujedno spoznajemo da naš narodni pjevač budno prati i registrira sve što se oko njega događa; on je u izrazu, rekao bih, vječno aktualan i ne zadržava se nikada na jednom određenom stupnju razvoja. Brzo se privikava na novo, slobodno, bez kompleksa, precizno i nedvosmisleno razlučuje vrijedno od beznačajnog pa je u tome svakako u prednosti pred oficijalnom, stručnom praksom koja se, gotovo po pravilu, dugo opterećuje tradicionalizmom.

Tako dolazimo do prvih nesporazuma. Dok s one meritorne strane s nevjericom pratimo stvaranje svake novine, pa je katkada degradiranjem želimo ukloniti, zadržati ili barem usporiti joj kretanje, s druge, pak, nazovimo je "narodske" strane, pratimo elastičan odnos upravo prema tom novom. Stoga nema tu zatvaranja, nema isključivosti, nema idolopoklonstva prema minulome. Postoji život i životna praksa, postoji istinski dugotrajan stvaralački proces koji se bez zastoja pred nama odvija.

To su činjenice. Upravo s tih stajališta pratimo i otkrivamo svu logiku razvoja dalmatinske pjesme, shvaćamo i podržavamo njezinu otvorenost i neopterećenost, pa prema tome i usvajanje, odnosno asimiliranje onoga što se muzički događa u okviru festivalskih, splitskih sadržaja.

INICIJATIVE

Što nam je to u minulih devetnaest godina otkrio Splitski festival zabavne glazbe? Koji su razlozi njegovoj popularnosti, što je uvjetovalo da je tako široko primljen?

Slijedimo kronološkim redom razvojnu nit samog festivala.

Počelo je nepretenciozno. Vrijeme i sredina pogoduju radanju jedne spektakularne manifestacije; vrijeme je - 1960., a sredina - ova naša splitska.

Predodžbe, doduše, nisu bile jasne, ali zato nije manjkalo ustrajnosti. U fikciji se slijede uzori, ono što se događa u centru. Gledano u cjelini, sve je još nedorečeno, nezgrapno, nesigurno.

Pokusni kunić je priredba, točnije modna revija na plivalištu POŠK-a. Reviju prati program, u programu tri nagradene nove pjesme koje je selekciona komisija istovremeno i odabrala i nagradila.

Sjećam se tog početka. Nas troje, u žiriju, za stolom; posebno angažiran klavirist svira prispijele skladbe. Za početak priličan broj. Zanimanje, dakle, postoji. Mnogo je želja, mnogo truda. Malo rezultata. Prve nagrade nema, dvije skladbe dijele drugu, a njima se prikrpila i treća nagrada. Publika, konačno, može doći na svoje i prisustvovati, tako, rađanju nečeg novog, nečega što će ubrzo prerasti sve zamislive okvire i postati jedna od naših zapaženih zabavno-muzičkih manifestacija.

Nakon takva početka - godina dana mirovanja. Nikako ne apsolutnog mirovanja. Bila je to godina tihog, predanog, upornog, temeljitog rada; godina u kojoj se pripremalo, stvaralo, raščišćavalo i usmjeravalo. Zbog toga je i ne treba smatrati godinom prekida. Ona znači kontinuitet u razvoju Melodija Jadrana i po tome je nesumljivo od izuzetnog značenja. U vremenu prividnog mirovanja postaje jasno da cijeli pothvat nadilazi sposobnosti i mogućnosti pojedinca. Utvrđuje se tada, među ostalim, fizionomija, čime se oblikuje jedna od njegovih najvažnijih osobina koja ga apsolutno usmjerava prema dalmatinskoj varoškoj, urbanoj pjesmi. Ta karakteristika, taj zamišljen i zacrtani put do danas se - osim povremenih devijacija - nije bitno mijenjao, u kontinuitetu je bio i ostao stilski vrlo jasno određen i usmjeren pa, prema tome, i prepoznatljiv među ostalim sličnim manifestacijama.

Jednostavnost i mediteranska raspjevanost melodijske linije - koje neodoljivo podsjećaju na muzičke predodžbe što ih naš čovjek s kopna ima kada se prisjeća mora, a primorac ih instinktivno osjeća kao nastavak i sastavni dio svojih glazbenih preokupacija - morale su uroditi plodom. Kada svi ti bitni i prateći elementi rastu iz svakidašnjice, kada se osuvremene i stave u okvire zabavno-muzičke ritmičke, harmonijske i formalne zakonitosti - što je, nesumnjivo, od izuzetne važnosti u vremenu rastuće uloge sredstava mehaničke reprodukcije - onda je shvatljiva rezonanca koju Splitski festival izaziva u masama. Spoj tradicionalnog - bez obzira na to što se granice tradicionalnog u ovom vremenu umjetnih satelita izuzetno brzo mijenjaju - s novonastalim, sigurno je jedna od najvažnijih komponenata koja samom festivalu i ulozi koju on dobiva u narodnom stvaralačkom procesu daje snažne impulse.

Kada u ovom našem slučaju govorimo o glazbenoj tradiciji, onda ne moramo ići daleko. Rekao bih da se ono što sada nastaje neposredno nadovezuje na takve uzore koji su u priličnoj mjeri oprečni favoriziranoj, izvornoj dalmatinskoj pjesmi. Treba naglasiti da ovdje neprekidno govorimo o gradskom tipu pjesme koja nastaje i egzistira u urbanim sredinama. Ona je simetrična, jednostavna, neopterećena, uz to je izuzetno podložna utjecajima, otvorena, katkada do banalnosti prizemljena, ogoljela i osiromašena. Prate je tek neke osnovne karakteristike: u nekom je napjevu dovoljno slijediti logiku više-glasnog pjevanja, kretanja po tercama ili sekstama, pa da mu odredimo pripadnost dalmatinskoj pjesmi urbane provenijencije.

O tome ćemo poslije detaljnije govoriti, a zasad spomenimo još samo to da nesumnjiva vitalnost ovakvog tipa pjesama, što se ogleda i u intenzivnom utjecaju na formiranje ukusa širokog auditorija, uvjetuje nagli razvoj urbane popijevke i daje joj danas apsolutnu dominaciju.

DALMATINSKA URBANA PJESMA

Fleksibilnost i asimilativna moć novonastale dalmatinske urbane pjesme jedna je od značajki koja je općenito u muzičkom izražaju ovog kraja oduvijek prisutna. Ne zaboravimo, naime, da je svaka pjesma, pa prema tome i ova koja nastaje na dalmatinskom priobalju, dio velike cjeline koja ne poznaje i ne priznaje isključivost i ekskluzivnost. Takva je ona oduvijek bila, takva je i danas. Dolazimo tako do pitanja, što je to dalmatinska urbana pjesma?

Poslužit ću se dijelom konstatacijama koje sam prije i na drugom mjestu izložio.

Vjerujem da ćemo se približiti istini ako kažemo da je dalmatinska pjesma ovakva usmjerenja u biti jednostavna, vrlo jednostavna glazbena tvorevina u svim svojim značajkama: i po svom melodijskom toku, i po svojim izvornim harmonijskim karakteristikama, i po svojoj formalnoj, metričkoj i ritmičkoj strukturi. Osim toga, ona je, isto tako, u svom razvojnem procesu očitovala nevjetovatnu prijemljivost i prilagodljivost raznim, u svakom slučaju vitalnim glazbenim tokovima oko sebe. Njoj stoga moramo u prvom redu priznati otvorenost prema glazbenim zbivanjima u svom interesnom krugu, izvanrednu moć prihvaćanja i poistovjećivanja sa svim onim vrijednostima koje je podržavaju i potiču, koje je revitaliziraju i koje ulaze u okvire njezinih autohtonih zakonitosti, te je samim time njeguju i razvijaju. Ona je, čini se, mnogo više nekakav kozmopolitski produkt vremena i prostora nego sterilni čistunac iz kojeg zrači idealna ekskluzivnost koja ne prihvaća i koja ne dopušta nikakvo uplitanje sa strane.

Pitam se, je li to vrijednost ili manjkavost? Rekao bih da je to prije kvalitet nego nedostatak. Činjenice govore da su sva glazbena događanja ovog kraja s vremenom prerasla u kvalitet koji je, konačno, rezultirao određenim tipom napjeva. A taj smo tip napjeva na određenom stupnju razvoja nazvali dalmatinskom pjesmom.

Čini mi se nerealan i neprihvatljiv onaj, u stanovitoj mjeri, dobrobrano uvriježen stav koji permanentno potiče određenu rezervu prema dalmatinskoj pjesmi (i to poglavito i prije svega prema onoj gradskog tipa) kao o nekom drugorazrednom pučkom glazbenom izričaju koji ne zaslužuje veću pozornost. Taj, po njima, zbrkan konglomerat svega, svačega i svačijeg ne može nikako ići ukorak s izvornom, onom "pravom" izvornom pjesmom. Mislim da takve di-

skvalifikacije vrijeme demantira, pa su danas bespredmetne. Dalmatinska pjesma postoji onakva kakva jest, zato je treba upravo takvu i prihvatiti i odatle valja krenuti.

Istina je da onu izvornu, tradicionalnu dalmatinsku pjesmu sve rjeđe čujemo. Nalazimo je još gotovo isključivo u klapama s profesionalnim voditeljima koji, i po svojem uvjerenju i po svojoj zadaći, nastoje njegovati i izvući iz anonimnosti ono što, izgleda, neminovno pomalo tone u zaborav. Možda je blasfemično reći, ali ipak valja priznati da je teško i iluzorno danas tražiti od mlađeg i mladog naraštaja neki poseban afinitet prema ovoj materiji, kada smo svjesni da je ne osjećaju kao dio "vlastite" muzičke produkcije. Osim toga, proces interpoliranja novih elemenata okrutno se nastavlja i možemo reći da je danas kompleksniji i veći nego je to ikada bio.

Nekada su, već i samom usmenom predajom, mnogi utjecaji obavljali i obavili svoju ulogu. Danas, u vrijeme intenzivnog pritiska sa svih strana, ti su uplivi potpuniji, djelotvorniji, nagliji, kompletniji. Prividan kaos koji tako nastaje upletanjem i prepletanjem egzistencijalnih elemenata muzičkog izraza u svaku poru nove, urbane pjesme vodi do novih spoznaja i novih odnosa. Ostaje tako, čini se, naš izvorni dalmatinski melos negdje na vjetrometini ovoga našeg doba kao anakronizam koji iz dana u dan posustaje pred sve bezobzirnijim naletima novih glazbenih dominacija.

PUTEVI RAZVOJA

Pitamo se u čemu su razlozi tolikog utjecaja festivala "Split" na stvaranje novog tipa dalmatinske urbane pjesme?

Da bismo barem donekle otkrili uzroke tome, morat ćemo pristupiti svojevrsnoj analizi onoga što nam je dosad Splitski festival donio, što mu je oblikovalo karakteristične osobine da bi, konačno, mogao postati uzorom.

Ono najbitnije nalazimo u melodijskoj strukturi festivalskih pjesama. Ta se melodijska linija oslanja na zakonitosti koje izlaze iz dvoglasja s uobičajenim konzonantnim intervalima terce i sekste, tim vjernim pratiocima, gotovo zaštitnim znakom novije dalmatinske pjesme. Harmonijska, ritmička i formalna podloga kreće se u okvirima stereotipne sheme zabavno-glazbene manire koja u određeno vrijeme egzistira, pa tek kao usputni, u našem slučaju manje važan element, prati cjelovit kompleks muzičkog zbivanja.

Iz velikog broja pjesama festivalske produkcije kristalizirale su se s vremenom četiri skupine pjesama. Prva pripada području tipičnih šlagera, u drugoj izdvajamo pojavu doslovnog citata s minimalnom kompozitorovom intervencijom, treća se, kao podvrsta, izrazito oslanja na izvorni izraz te po stilu katkada po-

prima gotovo identične oblike i tokove iskonskog uzora, dok četvrta skupina obuhvaća pjesme s karakteristikama svojevrsne stilizacije dalmatinskog urbanog napjeva.

ŠLAGER - ISHODIŠTE I POTREBA

Skladbe tipično šlagerske manire i na Splitskom festivalu su produkt vremena. One imaju u svom osnovnom ugođaju određenu mediteransku atmosferu, ali, bez obzira na činjenicu što su temelj svih događanja, u biti su tek usputne, nužne i neminovne pojave i pratilje ovog zabavno-muzičkog festivala, i ne utječu osjetnije na razvojnu nit njegove fizionomije.

Taj tip pjesama naglašeno evropeiziranog opredjeljenja odigrao je ipak izuzetno važnu ulogu u jednom festivalskom razdoblju. Mislim time na vrijeme stvaranja i održavanja internacionalnog dijela festivala kada sama manifestacija u svom glazbenom izrazu počinje gubiti prvotnu orijentaciju.

Inozemni su učesnici neminovno morali nametnuti dio svojih pogleda i svog načina muzičkog mišljenja. Pri izboru skladbi trebalo je voditi računa o stranom interpretatoru, pa zato pratimo prilagođavanje festivalskog sadržaja mnogo širem glazbenom području od onoga koji je prijašnjom fizionomijom bio zacrtan. Jednom riječju, festival u neku ruku sve manje ostaje naš, a sve više poprima neke opće, rekao bih, kozmopolitske, evropske karakteristike.

Poslije šest godina takva usmjerenja, kada je iskustvo konačno potvrdilo da "Split" gubi u sadržaju, a materijalno čitav pothvat biva samo veliko opterećenje, ukida se internacionalni dio i festival opet postaje onakav kakav je u početku bio zamišljen. No, da bismo se vratili pravoj fizionomiji nije bilo dovoljno prekinuti samo sa stranim predstavnicima i izvođačima. Trebalo je načiniti ozbiljne zahvate u sam sadržaj, pa se tako 1975. godine uzvodi poseban dio kojemu naslov "Dalmatinske pjesme" izričito, iako doduše uvjetno, određuje pripadnost.

Ovim se nazivom ni u jednom trenutku nije željelo preferirati, a još manje nametnuti *klapski* tip pjesme. Sve je, zapravo, vodilo tome da se maksimalno isključe utjecaji izvana, da se podrži i pažnja usmjeri prema svojevrsnoj stilizaciji dalmatinske pjesme s elementima zabavne, odnosno folk-glazbe. Zbog čega to naglašavam? U jednom festivalu zabavne muzike sve se kreće u određenim okvirima koje sam festival postavlja. Dakle, uvođenjem "Dalmatinske pjesme" i dalje ostajemo na zabavno-muzičkom području, ali se u isto vrijeme skladateljima omogućuje i sugerira veća sloboda, otvaraju im se veće mogućnosti, potiču se na traženje novih puteva. Time se, barem donekle, dio festivala može izdvojiti od standardne šlagerske šablone.

Dosad su uspjesi u tom smislu evidentni. Jasno, tu nema mjesta samozadovoljstvu i posustajanju. Među ostalim, još predstoji i nalaženje boljega, jasnijeg, određenijeg termina, da bi se, konačno, izbjegli svi mogući i nemogući nesporazumi koje naziv "Dalmatinske pjesme" za sobom povlači. Možda se uskoro treba odlučiti na to da se ovaj dio festivala nazove "Dalmatinska šansona" jer bismo se time, vjerujem, mnogo više približili osnovnim festivalskim intencijama i premisama, a istodobno bismo točnije označili pravi sadržaj koji se u ovoj domeni podrazumijeva i traži. Ili je, možda, već došlo vrijeme da se vratimo tradicionalnim oznakama I, II, III festivalsko veče, s time da "Dalmatinska šansona" u neku ruku prešutno zadrži svoje mjesto.

CITAT U SUVREMENOJ FORMI

Druga skupina pjesama ide u red onih koje za svoje ishodište uzimaju doslovan citat i na njemu s malim, točnije, minimalnim preinakama i intervencijama, grade skladbu koja ostavlja dojam apsolutne pripadnosti određenoj izvornoj vrsti. S ovakvim odnosom prema originalnoj temi morali bismo očekivati najveći odjek među sljedbenicima. Takve bi pjesme najlakše i najbrže morale prodrijeti do konzumenta i tu ostati, odnosno nastaviti život onim intenzitetom koji bi, kao izvorni napjev, trebalo realizirati. Čak bismo mogli ustvrditi kako ova vrsta ima sve uvjete da "pomladena" i osuvremenjena u svom reaktiviranju dostigne svojevrsnu kulminaciju.

No to se, ipak, ne događa. Unatoč svekolikoj popularnosti koje poneke od tih skladbi doživljuju (sjetimo se, recimo, po svemu izuzetne pjesme "Proplakat će zora") i unatoč činjenici što između tih kompozicija i narodnog pjevača stvaraoca nema nikakve ograde nego se, naprotiv, nastavlja stanovit kontinuitet, svjedoci smo toga da one nisu odigrale niti igraju vidniju ulogu u oblikovanju novog načina mišljenja i izražavanja narodnog stvaraoca pa, prema tome, ni u stvaranju novije dalmatinske pjesme. Kao da su ti napjevi dosad izvršili svoju zadaću, pa ih dodatni impulsi nisu revitalizirali.

Ovim nikako ne mislimo omalovažavati takve i slične napore. Dobar dio pjesama s doslovnim citatom (k njih inače nema mnogo), u biti se rado prihvaćaju kao hit, kao bljesak trenutka. No, očito je da se narodni pjevač u potrazi za novim izražajnim sredstvima naprosto ne osvrće na ono što mu trenutno izlazi iz vidokruga.

U ovu bismo skupinu kao podvrstu morali uključiti i pjesme koje doduše nemaju u ishodištu citat, ali su im teme građene na gotovo identičnim obrascima kakve inače nalazimo u narodnoj pjesmi. Začudo, i ova je vrsta nekako ostala po strani i nije dala očekivane rezultate. To iznenađuje naročito kada znamo da su sve one zaista najbliže originalu i da su gotovo otisak onoga što decenijama u narodu egzistira.

Imamo tako čitav niz pjesama, posebice u novije vrijeme, koje su - kao, na primjer, one napisane na temelju skučenih obrazaca naše Dalmatinske zagore - dočekane s izuzetnim zanimanjem ali ne u narodu, dakle, tamo gdje smo to najviše morali očekivati, nego u krugovima stručnjaka koji su u tome vidjeli svojevrsan povratak izvornoj pjesmi. Ali, iako one nisu ostavile vidnijih tragova, ipak je bilo potpuno opravdano njihovo favoriziranje na festivalu jer, bez sumnje, predstavljaju obogaćenje sadržaja, koje bi u dogledno vrijeme, pretpostavljamo, trebalo dati i određene rezultate. U svakom slučaju, ova ne baš prevelika grupa uglavnom služi kao programska dopuna festivala, a ne kao model iz kojeg naziremo usmjerenje značajnijeg učinka.

Valja priznati da je dosad ovaj tip pjesama imao stanovit koncertantni karakter, da je, izgleda, tematski došao u ćorsokak, ali bi istraživanja na tom području ipak trebalo nastaviti bez obzira na sve primjedbe. Iza toga se, možda, krije jedan od puteva razvoja novije dalmatinske pjesme. To je značajno danas, naročito kada je priliv iz zaleđa u centre izuzetno velik, pa se i u muzičkom smislu odnosi počinju donekle mijenjati.

STILIZACIJA KAO NAJPRIRODNIJA NADGRADNJA

Analizom smo konačno došli do najzanimljivije skupine kompozicija sa Splitskog festivala zabavne glazbe, do dijela koji je najviše utjecao i dalje utječe na oblikovanje novijeg tipa pjesama ovoga našeg dalmatinskog područja. Došli smo, naime, do grupe koju čini svojevrsna stilizacija dalmatinske urbane pjesme, dakle, zahvatili smo vrstu koja danas nesumnjivo suvereno vlada na ovom obalnom području.

Gdje mu valja tražiti uzore i kakav je to tip pjesme?

Ne treba radi toga ići daleko. U našu interesnu sferu ulaze, naime, napjevi koji nastaju neposredno prije i, naročito nakon 2. svjetskog rata, poslije 1945. godine. Stvoren je u tom razdoblju prototip koji slobodno možemo označiti kao novu vrstu dalmatinske urbane pjesme. Jednostavne su do apsurdna, u znaku su terce i sekste, formalno su nedorađene, krajnje simplificirane, a cjelokupan dojam ukazuje na prisutnost šlagerskih elemenata svoga vremena. Unatoč tome, ne možemo im ne priznati spontanost, te neobičnu, naivnu privlačnost, laku prijemljivost i pristupačnost.

Takve pjesme prodiru bez teškoća i postižu izuzetnu popularnost. Međutim, zanimanje za njih kulminira do određenog trenutka, kada se javlja prezasićenost, zamor, posustajanje i pad interesa. Kao da su se prerano istrošile, pa manjkavosti suviše dolaze do izražaja i skreću interes auditorija na mnogo razvijeniji, šlagerski tip pjesama.

Upravo u tom trenutku, kao u kakav prazan prostor, ulazi festival sa svojom produkcijom koja se nadovezuje na spomenute uzore, ali čini, u dograđivanju tog tipa pjesme, krupan korak naprijed i time zapravo ulazi u interesnu sferu narodnog pjevača i stvaraoca. Potaknut je tako svojevrstan sociološki i muzikološki fenomen kojemu je osnova u reciprocitetu primanja i davanja na relaciji između narodne i komponirane pjesme, na odnosima koje ta pojava nameće i diktira. Sve pogoduje tom recipročnom uplivu: i tema, i melodija, i plesna, šlagerska forma i, nadasve, nalet sredstava mehaničke reprodukcije koja izuzetnom upornošću i nametljivošću čini svoje.

Zbog toga i nije čudo što se klape, one koje imaju profesionalnog voditelja ili, naročito, one koje se nasumce, spontano, od prigode do prigode formiraju samo zato da se zapjeva i dade oduška trenutnom raspoloženju - okreću programu koji "Split" lansira.

U sredini koja je prihvatila tu novu vrstu pjesme zaboravlja se na njezino podrijetlo, na autora; ona postaje vlasništvo svih i, prilagođena novim uvjetima, živi svojim novim životom. Kao da je sada odjednom našla svoje pravo mjesto, kao da su joj određene prave dimenzije, smisao i sadržaj. Stilizacija, bila ona više ili manje izražena, očito unosi novi elemenat koji je nesumnjivo vrlo blizak načinu glazbenog mišljenja koji se u narodu javlja i razvija.

Zajednička je osobina svih tih pjesama redovito jednostavna, privlačna, mediteranski raspjevana melodijska linija. Ta se linija, kako smo već rekli, kreće u relacijama koje u urbanim sredinama susrećemo od 1945. godine do danas, samo s izraženijom i razvijenijom ritmičkom i formalnom okosnicom. Doduše, glazbeni je oblik diktiran zabavno-muzičkim zakonitostima, ali i to je u odnosu na početne impulse prilično velik korak naprijed. I u jednom i u drugom slučaju uglavnom imamo posla s dvodijelnom pjesmom (prije smo, doduše, katkada još nailazili i na jednu temu koja se ponavlja), uz napomenu da je ova festivalska forma mnogo razvijenija, određenija, dotjeranija, logičnija, potpunija.

U stilizacijama uočavamo određen razvojni proces. Dok u početku stilizacija s više odgovornosti slijedi izvorni melos, danas smo svjedoci mnogo slobodnijeg pristupa, pa čak i stanovite nadogradnje koja se nadovezuje na dosadašnje stilizacije. Reklo bi se - stilizacija stilizacije! Sve to ukazuje na razvoj na festivalu i oko njega; na konstantno sazrijevanje i na brzu reakciju sredine koja prihvaća i slijedi festivalske tokove.

Što se tiče utjecaja na harmonijsku obradu festivalskih pjesama, mislim da tu klape ostaju najdosljednije svojim tradicionalnim odnosima i harmonijskom jeziku. Jasno, to se u prvom redu odnosi na klape bez profesionalnog voditelja, jer oni već po svojoj savjesti nastoje što vjernije izvesti neku pjesmu, i to u obliku koji je na festivalu prezentiran. Dopusnene su tek minimalne izmjene

i u temi, i u harmoniji, i u ritmu, za razliku od onih ad hoc stvorenih grupa koje se ni sa čim ne obavezuju i zaista slobodno interpretiraju svaku festivalsku pjesmu. Tu postoji samo jedan uvjet - kompozicija mora osim osebujne, specifične melodije imati značajke koje su prilagodljive klapskom, višeglasnom načinu pjevanja, i to s takvim harmonijskim karakteristikama koje su oduvijek dominantno prisutne u dalmatinskom višeglasnom izrazu. Pjesma se, dakle, u ovom slučaju potpuno podređuje mogućnostima klape, potencira se i izvlači katkada određeni dio koji toj skupini najviše odgovara i koji je najviše privlači. Takve neoficijelne klape nisu opterećene ni notnim tekstom, ni formom, ni riječima, odnosno stihovima, ni originalnom harmonijskom strukturom, ni tempom, ni određenim ritmičkim obrascem. Sve se slobodno oblikuje od prilike do prilike i tako, prema uzoru, neprimjetno nastaje nova pjesma koja je, gotovo bismo rekli, narodna tvorevina.

Sve ovo mnogo govori u prilog podržavanju i razvijanju zacrtanog puta Splitskog festivala zabavne glazbe. Nitko i nikada i nije pretpostavljao da se time otvaraju novi putevi u progresivnom rastu nove dalmatinske urbane pjesme. Danas smo, eto, ipak svjedoci svega toga i možemo govoriti da je ovaj festival odigrao neuobičajenu i veliku ulogu u ovoj regiji, pa i šire, da je dio festivalske produkcije na najboljem putu da se stopi s nepreglednim folklornim bogatstvom. Zaboravljaju se već ishodišta tih pjesama, zaboravljaju se autori, zaboravlja se gdje su nastale, u kakvim prilikama i za kakve potrebe, zaboravit će se, dakle, sve ono popratno, a ostat će one same u narodu i s narodom. Ostat će kao svjedoci i dio svog vremena.

SUMMARY

The author points out: what has the Split festival of pop music shown to us in a recent period of time? What are the reasons of its popularity? What conditioned it to be so widely accepted? Submitting the answers to these questions we've concluded that the mentioned festival played out an unusual and large role in the area of southern Croatia, or Dalmatia, therefore a part of the festival's production is on its best path to melt with the vast folklore heritage of the already mentioned region. The author stresses how the roots of the festival songs are frequently forgotten, such as the authors of those songs, the time and place of their origins. Furthermore, he remarks how all the accompanying things will be forgotten, and only a piece of the songs will stay in the people and with the people as witnesses and parts of their own time.